

HOTĂRÂRE

15 mai 2025

Nr. XVII/1

mun. Chișinău

Cu privire la audierea și aprobarea Raportului asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024

În conformitate cu prevederile articolului 64 lit. d) și articolului 68 lit. j) ale Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004 (republicat) și cu punctul 7 subpunctul 4) din Statutul Academiei de Științe a Moldovei, aprobat de Adunarea Generală a AȘM prin Hotărârea nr. I/2 din 24 ianuarie 2019 (cu modificările și completările ulterioare), în cadrul Sesiunii a XVII-a a Adunării Generale a AȘM din 15 mai 2025 a fost audiat **Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024**, prezentat de academicianul Ion TIGHINEANU, Președinte al AȘM.

În urma examinării raportului audiat și a luărilor de cuvânt ale membrilor Adunării Generale a AȘM pe marginea acestuia, Adunarea Generală a Academiei de Științe a Moldovei **A CONSTATAT:**

I) Raportul asupra stării științei în Republica Moldova în anul 2024 este structurat în următoarele compartimente: analiza situației în domeniul științei; reflectarea politicilor elaborate și modul lor de implementare; identificarea problemelor cu care se confruntă comunitatea științifică și formularea recomandărilor și propunerilor constructive. Totodată, raportul reflectă date privind potențialul științific, pregătirea cadrelor și rolul tinerilor în cercetare; nivelul de finanțare a științei; rezultate științifice cuantificabile, vizibilitate pe plan național și internațional; integrarea în spațiul internațional/european de cercetare; audierile publice, raportarea implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării; contribuțiile experților pe domeniile de competență, realizate în baza platformelor de dialog și a comisiilor de experți; rezultate științifice și inovaționale, calitatea cercetărilor, impactul și implementarea rezultatelor obținute, incluse în Anexa acestei hotărâri.

Începând cu 2019, Academia de Științe a Moldovei a elaborat Rapoartele asupra stării științei pentru anii 2018–2023. Rapoartele au fost audiate și aprobate în cadrul Sesiunii a IV-a a Adunării Generale a AȘM (12 iulie 2019), Sesiunii a V-a (30 iunie 2020), Sesiunii a VIII-a (14 mai 2021), Sesiunii a X-a (12 mai 2022), Sesiunii a XII-a (6 septembrie 2023), Sesiunii a XV-a (15 mai 2024). Rapoartele asupra stării științei pentru anii 2018–2023, cu recomandările AȘM privind domeniile cercetării și inovării, au fost transmise în adresa Guvernului, Ministerului Educației și Cercetării și sunt publicate pe pagina web a AȘM (<https://asm.md/rapoarte-de-activitate>).

La elaborarea raportului au fost utilizate rapoartele științifice, anuale și finale, privind implementarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării, rapoartele anuale ale AȘM, ANCD,

BNS, ANACEC, MEC, MC, AGEPI, bazele de date naționale (IDSI, IBN), internaționale (SCOPUS, Web of Science, Webometrics): <https://asm.md/>; <https://ancd.gov.md/>; <https://statistica.gov.md/>; <https://www.anacec.md/>; <https://ibn.idsi.md/>; <https://www.idsi.md/ro/>; <http://www.agepi.md/>; <https://www.scopus.com/home.uri>; <https://mec.gov.md/>; <https://mc.gov.md/>; <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science/> ș.a. Beneficiari ai rezultatelor raportului sunt Președinția, Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova, entitățile de drept public din domeniile cercetării și inovării, agențiile, mediul de afaceri, societatea civilă, diaspora.

Politici elaborate în domeniile strategice de dezvoltare durabilă a societății și modul lor de implementare

Conform prevederilor Codului cu privire la știință și inovare, asigurarea cadrului de politici pentru domeniile cercetării și inovării revine MEC. În conformitate cu art. 8 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova (republicat), politica de stat în sfera cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic este parte componentă a politicii de stat în domeniile social-economic, educativ și cultural, orientată spre dezvoltarea, coordonarea și stimularea activității în domeniile cercetării și inovării, care este realizată prin generarea de noi idei și implementarea realizărilor tehnico-științifice.

În anul 2024 au fost aprobate două Hotărâri de Guvern: Nr. 878 din 23.12.2024 „Cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (îmbunătățirea condițiilor de remunerare și a procesului de obținere a titlurilor științifico-didactice pentru cercetători)”, prin care se modifică Metodologia de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 864/2023 și Regulamentul de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 325/2019, precum și Anexa la Hotărârea Guvernului nr. 1234/2018 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ care funcționează în regim de autogestiune financiar-economică; Nr. 877 din 23.12.2024 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 382/2019 cu privire la aprobarea Metodologiei de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării.

Un loc aparte revine HG nr. 878/2024 din 23.12.2024 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (îmbunătățirea condițiilor de remunerare și a procesului de obținere a titlurilor științifico-didactice pentru cercetători). S-au operat modificări în HG nr. 864/2023 din 08.11.2023 cu privire la aprobarea *Metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării*, concret, în pct. 46 din Metodologie, care prevedea salarizarea personalului științific al organizației de drept public din domeniile cercetării și inovării din finanțarea instituțională, în funcție de criteriul vârstei. Caracterul discriminator și neconstituțional al acestor prevederi (pct. 46) nu a fost anulat definitiv, dar „redresat” printr-o normă nou introdusă (pct. 47) în textul HG nr. 864/2023: „Organizația de drept public din domeniile cercetării și inovării poate utiliza, din finanțarea instituțională de bază pentru salarizarea personalului științific, în limitele bugetului și a statelor de personal aprobate, sume mai mari decât cele prevăzute la pct. 46 doar în baza deciziei senatului/consiliului instituției și cu acordul prealabil al Ministerului Educației și Cercetării, cercetătorii beneficiari fiind selectați în baza unor criterii de meritocrație, aprobate de senatul/consiliul instituției și coordonate în prealabil cu Ministerul Educației și Cercetării.”

Ca urmare a hotărârii Adunării Generale a AȘM din 12 martie 2024, a fost sesizat MEC-ul (adresarea AȘM nr.160-13/7 din 20.03.2024) privitor la impactul negativ al prevederilor discriminatorie ale HG nr. 86/2023 în partea ce ține limitele impuse pe criterii de vârstă pentru salarizarea personalului științific al organizației de drept public din domeniile cercetării și inovării din finanțarea instituțională, subliniind că o astfel de abordare „distruge comunitatea de cercetători” cu precădere la specialitățile la care numărul de absolvenți este mic, solicitând revizuirea *Metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării* în

vederea identificării căilor de păstrare a potențialului științific și de stopare a declinului mai multor domenii de cercetare importante pentru dezvoltarea durabilă a țării. MEC-ul nu a renunțat la tratamentul discriminatoriu al celor care au atins vârsta de pensionare, în text fiind înserat *o nouă dispoziție normativă* (prerogativă asumată) a MEC-ului, care vizează „...*acordul prealabil* al Ministerului Educației și Cercetării pentru salarizarea personalului științific, în limitele bugetului și a statelor de personal aprobate, sume mai mari decât cele prevăzute la pct. 46...”. Astfel, MEC-ul sfidează principiul autonomiei universitare reglementat expres în art.79 din Codul educației, dar și comite un abuz.

Academia de Științe a Moldovei nici nu a fost consultată, cu toate că, potrivit legii, are rolul de „consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative” și „consultă, la solicitare, proiectele de acte normative în domeniile cercetării și inovării” (art. 64, lit. a) și b) din Codul cu privire la știință și inovare). Nu a fost solicitată opinia AȘM nici în raport cu proiectul HG nr. 877 din 23.12.2024 pentru modificarea HG nr. 382/2019 cu privire la aprobarea *Metodologiei de finanțarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării*.

Se atestă, similar anilor precedenți, ocolirea rolului Academiei de Științe a Moldovei în calitatea sa de consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative. La constituirea Consiliului Consultativ pentru Știință și Tehnologie – organ de consultanță pe lângă organul central de specialitate al statului care asigură elaborarea politicii naționale în domeniile cercetării și inovării – nu a fost inclus niciun membru al AȘM, ca reprezentant al instituției, în pofida solicitării respective a AȘM.

Concentrarea unor asemenea atribuții sub auspiciile MEC-lui contravine principiilor statului de drept. Pe de altă parte, MEC-ul are posibilitatea de a monitoriza utilizarea resurselor de către organizațiile de drept public din domeniile cercetării și inovării prin intermediul consiliilor pentru dezvoltare strategică instituțională, în cadrul cărora au reprezentanți.

Totodată, constatăm unele realizări pozitive promovate prin HG nr. 878/2024 din 23.12.2024:

✓ Au fost uniformizate exigențele și echivalate titlurile de conferențiar cercetător și profesor cercetător cu cele de conferențiar universitar și de profesor universitar (modificări operate în HG nr. 325/2019 din 18.07.2019 cu privire la aprobarea Regulamentului de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior);

✓ finanțarea instituțională compensatorie, acordată pentru susținerea performanței instituționale – 6% din alocațiile bugetare pentru finanțarea instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării;

✓ finanțarea instituțională complementară, acordată pentru menținerea și dezvoltarea infrastructurii de cercetare și finanțarea unor proiecte specifice de dezvoltare instituțională – cel puțin 4% din alocațiile bugetare pentru finanțarea instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării. Conform rapoartelor audiate de secțiile de științe ale AȘM, unele institute de cercetare nu și-au actualizat/renovat echipamentele de prin anii 2015–2017;

✓ stabilirea normativelor de plată pentru realizarea activităților în proiectele de cercetare, inovare și transfer tehnologic, obținute în bază de competiție, finanțate din surse externe sau interne, de către personalul instituțiilor de învățământ superior (modificări operate în Anexa la HG nr. 1234/2018 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ care funcționează în regim de autogestiune financiar-economică), inclusiv categorisirea remunerării participanților în proiect în funcție de conținutul prestației – conducător/coordonator al proiectului; coordonator științific al proiectului; executant, tehnician, contabil, economist etc.).

Considerăm că este oportună și binevenită extinderea acestor reglementări în raport cu toate unitățile (institute, centre, laboratoare) de cercetare indiferent de apartenența departamentală – universități, ministere sau autonome.

Constatăm nerespectarea în anul 2024, în Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024–2027, în pct. 27 al prevederilor pct. 3 din secțiunea 5.26 a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (Legea nr. LP315/2022 din 17.11.2022), prin care este stipulată „Majorarea treptată a fondurilor alocate pentru cercetare și dezvoltare cu 0,1 la sută din PIB în fiecare an (07.3)”. Această creștere a alocațiilor financiare reprezintă, în același timp, una din recomandările experților internaționali, expusă în Raportul „Innovation for Sustainable Development – Review of Moldova”, elaborat de Comisia Economică a Organizației Națiunilor Unite pentru Europa cu suportul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională și a Ministerului Educației și Cercetării al Republicii Moldova (https://unece.org/sites/default/files/2022-02/I4SDR_MOLDOVA_2021_web_full%2Bcover.pdf). Conform datelor furnizate de PNCI la capitolul finanțare, nu este asigurată creșterea investițiilor în domeniile cercetării și inovării de la 0,23% din PIB (în anul 2023) la 0,63% din PIB către anul 2027, după cum prevede SND, iar pentru anii 2026–2027 se atestă o stagnare a susținerii financiare a științei. Pentru anul 2024 pentru domeniul cercetare&inovare a fost alocată 0,22% din PIB.

Reiterăm poziția AȘM: lipsa unui concept unic pentru toate documentele de politici și actele normative din domeniile cercetării și inovării, cât și abaterile de la cadrul legislativ impun solicitarea repetată de modificare a Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004 (republicat), precum și a actelor normative complementare, aceasta fiind cea mai eficientă decizie pentru resetarea sistemului de cercetare și inovare în Republica Moldova.

Potențialul științific, pregătirea cadrelor

În 2024, activitatea de cercetare-dezvoltare s-a desfășurat în 42 de entități (cu 5 mai puțin comparativ cu 2023): 13 instituții de învățământ superior, 19 institute de cercetare și 10 – alte tipuri de unități. 27 de entități (sau 64,3%) au forma de proprietate publică. În cadrul instituțiilor de învățământ superior au activat 19 institute de cercetare (fostele institute academice), personalitatea juridică păstrând doar Institutul Patrimoniului Cultural al Ministerului Culturii.

În conformitate cu datele Biroului Național de Statistică, în anul 2024, în organizațiile de cercetare-dezvoltare: au activat 3 323 de persoane, cu 0,2 mii persoane mai puțin (cu 5,8%) comparativ cu anul 2023. Din totalul salariaților, femei – 1,8 mii (52,9%). 69,3% dintre salariați au lucrat pe normă întreagă. 3,0 mii persoane (sau 90,9%) activau în entitățile publice. 43,8% din salariații din domeniul de cercetare-dezvoltare aveau ca nivel de pregătire studii de doctorat și programe de postdoctorat, 42,3% – studii superioare de master și licență, 3,8% – studii profesionale tehnice postsecundare și 10,1% – alt nivel de pregătire. La sfârșitul anului 2024 numărul cercetătorilor era 2 478 de persoane. Ponderea cercetătorilor a fost de 74,6%, înregistrând o creștere cu 1,3 p.p. în comparație cu anul 2023 (73,3%). Ponderea femeilor în totalul de cercetători – 52,9%, în creștere cu 2,2 p.p. față de anul 2023. Se menține ponderea cercetătorilor trecuți de 64 ani (23,7%), cu o reducere cu 1,0 p.p. față de anul 2023. Comparativ cu anul 2023, crește cu 2,0 p.p. ponderea cercetătorilor tineri cu vârsta de până la 25 ani.

Cei mai mulți cercetători au activat în domeniul științelor naturale (29,9%), cei mai puțini – în domeniul științelor umaniste (8,8%). Ponderea femeilor era superioară celei a bărbaților în științe sociale (69,0%), medicale (64,6%), științe umaniste și naturale (57,3% și, respectiv, 51,8%), minoritară în științele ingineresti și tehnologice (23,6%), științe agricole (48,7%). Cercetătorii cu titluri științifice (doctor și doctor habilitat) dețineau 57,9% din numărul total de cercetători: 46,2% cu titlul științific de dr., 11,7% cu titlul științific de dr. hab. Dintre cercetătorii cu titlul științific de dr., 54,3% erau femei, iar dintre cercetătorii cu titlul științific de dr. hab. – 35,2%. Cei mai mulți cercetători cu titluri științifice sunt în domeniul științelor naturale (31,0% cu titlul de dr. și 26,9% – de dr. hab.). Cea mai mică pondere a cercetătorilor cu titluri științifice – în domeniile științelor umaniste (8,8% cu titlul științific dr.) și științelor ingineresti și tehnologice (8,6% dr. hab.).

În anul 2024 studiile superioare de doctorat s-au desfășurat în 21 de școli doctorale. 12 instituții de învățământ superior dispuneau de programe de doctorat (la nivelul anului 2023), dintre care 9 unități – proprietate de stat. 10 instituții de învățământ superior dispuneau de programe de postdoctorat (la nivelul anului 2023). Numărul de doctoranzi a constituit 1 384 de persoane (dintre care 318 cu frecvență), în descreștere cu cca 0,1 mii de persoane comparativ cu 2023. Doctoranzi la studii superioare de doctorat în anul 2024 – 1,4 mii de persoane (fără cetățenii străini), în scădere cu 8,0% față de 2023. Din numărul total de doctoranzi, 77,0% – la studii cu frecvență redusă, față de 76,1% în 2023. Ponderea femeilor este superioară celei a bărbaților (59,5% / 40,5%). Cu finanțare de la bugetul de stat, la studii de doctorat studiau 1,0 mii de doctoranzi. Comparativ cu 2023, numărul de drd. cu finanțare de la bugetul de stat a scăzut cu 7,8%, iar a celor în bază de contract – cu 8,5%. În trei domenii predomină femeile: științe umaniste (65,3%), științe medicale (64,8%), științe sociale și economice (60,4%). În trei domenii predomină bărbații: științe inginerești și tehnologii (65,0%), științe agricole (56,7%) și științele naturii (53,7%). Pe grupe de vârstă, comparativ cu anul precedent, avem o creștere cu 1,4 puncte procentuale pentru grupa de vârstă 50 ani și o reducere cu 1,3 puncte procentuale, pentru grupa de vârstă între 31 și 34 de ani.

Drd. înmatriculați la studii de doctorat (fără cetățenii străini), în creștere cu 9,6% comparativ cu 2023. În anul 2024, la doctorat au fost înmatriculate 300 de persoane. Cca 1/3 dintre drd. înmatriculați (70,5%) sunt la studii cu finanțare de la bugetul de stat. Comparativ cu 2023, a crescut numărul de drd. înmatriculați cu finanțare de la buget (cu 8,7%) și în bază de contract (cu 11,9%). 74,9% din persoanele înmatriculate la doctorat au ales forma de studii cu frecvență redusă. Comparativ cu 2023, a crescut cu 4,5% numărul bărbaților înmatriculați la doctorat. În anul 2024, studiile superioare de doctorat au fost absolvite de 300 de persoane (fără cetățenii străini), în scădere cu 3,6% comparativ cu 2023. Numărul de drd. străini la programele de doctorat a constituit 441 persoane, în creștere cu 3,0% comparativ cu anul 2023. Majoritatea studenților străini, similar anilor anteriori, sunt din România (408 persoane sau 92,5%).

Cu referire la studiile postdoctorat, 10 instituții de învățământ superior dispuneau de programe de postdoctorat, numărul postdoctoranzilor – 27 de persoane, comparativ cu 2023 – în scădere cu 8 persoane (22,9%). Din numărul total de postdoctoranzi 51,9% aveau vârsta cuprinsă între 40 și 49 de ani, 25,9% – 50 de ani și peste, iar 22,2% – vârsta până la 40 de ani. La programele de postdoctorat au fost înmatriculate 17 persoane (16 – în 2023). Au absolvit programele de postdoctorat 24 persoane (10 – în anul 2023). AȘM reiterează propunerea de modificare a Regulamentului de organizare și desfășurare a programelor de postdoctorat în vederea racordării acestuia la practicile internaționale. Postdoctoratul nu constă în susținerea tezei de doctor habilitat, dar este o perioadă de cercetare avansată după finalizarea unui doctorat, o perioadă de tranziție pentru a câștiga timp și experiență în vederea obținerii unui post universitar sau într-un institut de cercetare.

Programele de postdoctorat au ca scop asigurarea sferei științei și inovării cu cadre științifice de înaltă calificare. În 2024, ANCD a finanțat două categorii de proiecte: 1) Proiecte de postdoctorat pentru anii 2023-2024 (anul II în derulare) – 9 proiecte; 2) Proiecte de postdoctorat pentru anii 2024-2025 (anul I) – 9 proiecte. Bugetul total de alocații bugetare aprobat pentru aceste proiecte este de 2777,5 mii lei. În septembrie 2024 a fost anunțat concursul de proiecte „Programe de postdoctorat pentru anii 2025–2026”, implementat în conformitate cu prevederile legislației Republicii Moldova, respectiv: Codul Educației (nr. 152 din 17.07.2014), Codul cu privire la știință și inovare (nr. 259-XV din 15.07.2004), HG nr. 499 din 29.05.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a programelor de postdoctorat, precum și HG nr. 382 din 01.08.2019 referitoare la Metodologia de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării. Au fost depuse 9 propuneri de proiecte, dintre care 7 au fost declarate eligibile.

Cu referire la atestarea și evaluarea personalului științific în 2024, menționăm că ANACEC a conferit 28 de titluri de dr. hab. (cu 12 mai mult decât în anul 2023), din care 17 aprobate de Consiliile

științifice specializate de susținere publică a tezelor, iar 11 conferite persoanelor care au urmat programe de postdoctorat; au fost confirmate 322 de titluri de doctor (cu 148 mai multe decât în 2023), din care 179 conferite de Consiliile științifice specializate de susținere publică a tezelor (cu 117 mai multe decât în 2023) și 143 de către organizațiile din domeniile cercetării și inovării, ca urmare a susținerii tezelor în Comisiile de susținere publică a tezelor de doctorat în cadrul școlilor doctorale (cu 32 mai multe decât în anul 2023).

Din cauza fixării unui termen-limită de susținere a tezelor de doctorat 30 iunie 2024 (cu prelungirea ulterioară până la 30 iunie 2025) pentru cei înmatriculați până în 2015; apariția unor promoții de absolvenți ale școlilor doctorale (persoane care nu mai au dreptul la prelungirea perioadei de studii, beneficiind deja de perioada de grație), în anul 2024 au fost confirmate cele mai multe titluri științifice în istoria Republicii Moldova. Tezele de doctorat, în baza cărora au fost conferite titlurile științifice în anul 2024, au fost susținute în 17 instituții. Cele mai multe titluri științifice în Republica Moldova se confirmă în științele sociale și economice. Însă în 2024 s-a redus ponderea științelor sociale și economice în totalul titlurilor științifice confirmate de ANACEC, cu 8% față de 2023, ajungând la 44%. Ponderi mai reduse decât în 2023 au înregistrat științele umaniste, științele ingineresti și științele agricole.

În anul 2024 femeile au obținut 57% din titlurile de dr. (56% în 2023) și cca 68% din titlurile de dr. hab. (cu 13% mai puțin). Cele mai mari dezechilibre după gen sunt atestate la științele umaniste (26% bărbați), științele medicale (36% bărbați) și științele ingineresti (61% bărbați). Științele sociale și economice sunt relativ echilibrate (47,2% bărbați). Diferențele sunt mari între unele profiluri științifice: femeile constituie 65% în științele educației, iar bărbații – 68% în drept. Se constată o creștere a vârstei medii la care se obține titlul științific în comparație cu 2023. Cel mai tânăr doctor în științe confirmat în 2024 a avut 29 ani, iar cel mai în vârstă – 81 ani.

Prin deciziile Consiliului de conducere, au fost confirmate 90 de titluri științifico-didactice (cu 6 mai puține decât în 2023 și cu 12 – comparativ cu 2022): 11 titluri de profesor universitar (cu 10 mai puține decât în 2023) și 79 titluri de conferențiar universitar (cu 4 mai multe decât în anul 2023). Este evidentă predominarea domeniului *09 Sănătate* cu 26 de titluri conferite, similar anului 2023. Numărul titlurilor științifico-didactice conferite în domeniul *04 Business, administrare și drept* (științe sociale și economice) a scăzut cu 16 comparativ cu anul 2023, iar în domeniul *03 Științe sociale, jurnalism și relații publice* s-a majorat cu 12. Tendința de majorare a numărului titlurilor științifico-didactice confirmare a fost evidentă în domeniul *01 Educație* (cu 4 titluri) și în domeniul *07 Inginerie, tehnologii de prelucrare, arhitectură și construcții* (cu 5 titluri mai mult față de 2023). Ponderea femeilor care au obținut titluri științifico-didactice a constituit 66%, depășind bărbații și la confirmarea titlului de profesor universitar.

ANACEC a examinat 185 de dosare și demersuri ale instituțiilor privind acordarea dreptului de a conduce doctorate: 163 de persoane au fost aprobate cu dreptul de a conduce doctorate la 189 de specialități, reprezentând 18 instituții. Cea mai mare pondere revine celor din domeniile științelor sociale și economice, științelor medicale și științelor naturii, urmate de științele umaniste, științele ingineresti și tehnologii și științele agricole. Femeile predomină în domeniul științelor sociale și economice și a științelor umaniste. La 1 ianuarie 2025, în registrele ANACEC erau trecute 902 de persoane cu drept de a conduce doctorate.

În 2024 au activat 9 comisii de experți în domeniul atestării, care cuprind toate ramurile științifice conform Nomenclatorului specialităților științifice. În componența comisiilor de experți au activat 121 de persoane. La 01.01.2025 Registrul ANACEC numără 409 de experți-evaluatori.

Pentru ghidarea tinerilor în cariera de cercetare, Academia de Științe a Moldovei a organizat, între 27 și 31 august 2024, Școala de vară „Calea spre descoperiri științifice”, ed. a II-a.

Dintre problemele esențiale la compartimentul **Potențial științific și pregătirea cadrelor în 2024**, remarcăm: 1) reducerea substanțială a posibilităților de încadrare pe o normă întreagă a cercetătorilor

în proiecte științifice fundamentale și aplicative, pierderea nucleului de bază al cercetătorilor în cadrul unor școli științifice autohtone, recunoscute la scară internațională, ca urmare a curențelor conceptuale și aprobării, în anul 2019, a Programului Național în domeniile Cercetării și Inovării pentru perioada 2020–2023 (HG nr. 381/2019), precum și a Metodologiei de finanțare a proiectelor conform priorităților strategice, aprobate în domeniile cercetării și inovării (HG nr. 382/2019); 2) imposibilitatea organizării concursului de angajare a cercetătorilor, prevăzut de art. 99 al Codului cu privire la știință și inovare, dat fiind faptul că angajarea *de facto* se efectuează în urma concursului de proiecte; 3) lipsa, și în anul 2024, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, iminentă în luarea deciziilor cu privire la finanțarea entităților; 4) imperfecțiunea sistemului de studii la doctorat și lipsa unui Regulament unic de perfectare și susținere a tezelor de doctorat/postdoctorat; documentul care reglementează procesul de atribuire a calificativelor utilizează termeni ambigui care fac dificilă atribuirea corectă a calificativelor (publicații baze de date, conferințe internațională etc.); implementarea regulamentelor separate, cu cerințe diferite, la instituțiile de învățământ, organizatoare de doctorat; curențe în sistemul de pregătire a cadrelor prin postdoctorat (fără obligativitatea unui proiect postdoctoral, ceea ce ar evita dublarea nejustificată a cheltuielilor); 5) impedimente la capitoul *Schimbul interacademic*, din cauza modificărilor cadrului normativ etc.

Recomandările AȘM pentru depășirea situației în domeniul pregătirii cadrelor, menținerii și promovării potențialului științific uman: 1) identificarea posibilităților pentru consolidarea capitalului științific uman existent la etapa actuală, pentru evitarea pierderilor neargumentate de personal științific uman și asigurarea susținerii școlilor științifice recunoscute; 2) crearea unui cadru normativ care ar stimula colaborarea între cercetare, educație, societate, mediul de afaceri cu efecte de consolidare a comunității; 3) acordarea sporului salarial pentru titlul de doctor/doctor habilitat, în scopul implicării în cercetare a specialiștilor cu titlu de doctor/doctor habilitat, angajați în activitatea didactică la instituțiile de învățământ preuniversitare (în prezent această practică este exclusă prin prevederile legislației în vigoare); 4) acordarea, în mod prioritar, a granturilor doctorale/postdoctorale solicitărilor ce corespund necesităților statului și domeniilor strategice de cercetare; 5) reexaminarea Regulamentului privind studiile de postdoctorat, includerea posibilității de a elabora tezele de doctor habilitat fără a apela la proiecte de studii postdoctorale; 6) elaborarea unui regulament unic al ANACEC de studii de doctorat și de postdoctorat; 7) atragerea și promovarea tinerilor în cercetare prin elaborarea unui concept național în domeniu, realizat în comun de MEC, AȘM, ANCD, ANACEC prin organizarea de către MEC, în colaborare cu universitățile și institutele de cercetare, a Școlilor de vară în diverse domenii științifice de importanță majoră pentru dezvoltarea societății.

Nivelul de finanțare a științei și infrastructura de cercetare

În anul 2024, cheltuielile pentru activitatea de cercetare-dezvoltare au însumat 699,1 milioane lei sau cca 0,22% din Produsul Intern Brut (PIB) (la nivelul anului 2023). Cheltuielile efectuate pentru activitatea de cercetare-dezvoltare au însumat 699,1 milioane lei. Comparativ cu 2023, cheltuielile de cercetare-dezvoltare s-au majorat cu 28,0 milioane lei (sau cu 4,2%), fiind în scădere în entitățile publice – cu 57,1 milioane lei (sau cu 10,4%). Cheltuielile entităților publice au reprezentat 70,7% din totalul cheltuielilor efectuate pentru activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2024, comparativ cu 82,2% în anul 2023 (în descreștere cu 11,5 p.p.). Din totalul cheltuielilor efectuate pentru activitatea de cercetare-dezvoltare, ponderea majoritară o dețineau cheltuielile curente – 97,7%.

În totalul cheltuielilor curente predominau cheltuielile de personal – 494,8 milioane de lei (72,4% din total), cheltuielile materiale – 80,3 milioane lei (11,8%), alte cheltuieli curente – 107,9 milioane lei (15,8%). Comparativ cu 2023, cheltuielile de personal s-au micșorat cu 7,0 milioane de lei (sau cu 1,4%). Cheltuielile pentru procurarea utilajului și altor mijloace fixe au avut cea mai mare pondere în totalul cheltuielilor capitale (67,2%). Distribuția cheltuielilor curente pe domenii științifice:

pondere mai mare pentru domeniul științelor medicale – 30,2%, al științelor naturale – 29,7%, ingineresti și tehnologice – 12,8%, agricole – 11,7%, sociale – 8,1% și umaniste – 7,5%.

După tipul activității de cercetare, 80,2% din cheltuielile curente au fost destinate cercetării aplicative (cu 0,4 p.p. mai mult față de 2023), 10,7% – cercetării fundamentale (la nivelul anului 2023) și 9,1% – pentru dezvoltarea experimentală (cu 0,4 p.p. mai puțin față de 2023). Se atestă o preponderență a cheltuielilor curente pentru cercetarea aplicativă în domeniul științelor naturale (29,3% din total cheltuieli curente) și domeniul științelor medicale (28,2%).

Constatăm utilizarea unei infrastructuri de cercetare depășite fizic și moral, care nu corespunde exigențelor tehnologiilor moderne (ex.: în propunerile de proiect cu România se cere introducerea informației despre infrastructura de cercetare a laboratorului în baza de date <https://eertis.eu>. În Republica Moldova nu există un instrument dinamic, eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare).

În context, pentru anul 2024 au fost identificate următoarele **probleme în domeniul finanțării științei și infrastructurii de cercetare**: 1) finanțarea insuficientă a cercetărilor fundamentale și a celor aplicative; 2) reducerea eficienței cercetărilor din cauza subfinanțării și a infrastructurii depășite, care nu corespunde exigențelor actuale ale tehnologiilor moderne; 3) lipsa în Republica Moldova a unui instrument dinamic, eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare; 4) salarizarea insuficientă a medicilor implicați în cercetare, comparativ cu salarizarea celor încadrați în instituțiile medicale; 5) posibilități reduse de încadrare a cercetătorilor ca personal științific în baza finanțării instituționale, fapt ce a condus la pierderea mai multor domenii și școli științifice.

În vederea depășirii situației în domeniul finanțării științei, **AȘM recomandă**: 1) racordarea prevederilor documentelor elaborate și aprobate de Guvern pentru asigurarea finanțării optime a grupurilor de cercetare din cadrul entităților din domeniile cercetării și inovării; 2) finanțarea-nucleu a cercetătorilor din organizațiile din domeniile cercetării-inovării; 3) creșterea subsidiilor din partea statului pentru modernizarea infrastructurii de cercetare; 4) elaborarea unui instrument dinamic, eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare; 5) elaborarea unei baze de date a infrastructurii de cercetare în țară, conectarea la Centrul Comun de Cercetare; 6) consolidarea centrelor de cercetare prin procese de clusterizare; 7) crearea unui cadru juridic, economic și financiar specific pentru businessul inovațional.

Raportarea anuală a implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării

În conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare, precum și cu Statutul AȘM, Academia de Științe a Moldovei a organizat audierile publice ale rezultatelor proiectelor științifice, desfășurate în conformitate cu *Instrucțiunea cu privire la audierea publică a rezultatelor din cadrul proiectelor de cercetare și inovare*, aprobată de ANCD în coordonare cu AȘM. La 14-29 februarie 2024, are loc procesul de examinare publică a rezultatelor științifice din cadrul proiectelor de cercetare și inovare (<https://asm.md/audieri-publice-2024-februarie>). În conformitate cu art. 67 alin. (4) pct. d) din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004 (republicat), prevederile subpunctului 20 al punctului 7 și subpunctului 4 al punctului 16 ale Statutului AȘM, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a AȘM nr. I/2 din 24 ianuarie 2019 (cu modificările ulterioare), Secțiunile de Științe ale AȘM organizează audierea publică a rezultatelor din cadrul proiectelor de cercetare și inovare în domeniul de competență finanțate din bugetul de stat.

În conformitate cu Hotărârea Prezidiului nr. 13 din 29 ianuarie 2024, a fost aprobată desfășurarea audierilor publice ale rezultatelor științifice obținute în cadrul Programelor de Stat (etapa anului 2023), ale proiectelor științifice din cadrul Programelor de Stat desfășurate în anii 2020–2023, ale proiectelor bi- și multilaterale (anuale și finale), precum și șapte rapoarte din cadrul „Ofertei de soluții privind promovarea conceptului de știință deschisă și dezvoltarea tehnologiilor digitale în domeniile cercetării și inovării” (<https://asm.md/audieri-publice-2024-decembrie>).

Examinarea rapoartelor științifice are loc în baza „Fișei de evaluare a rapoartelor științifice”, criteriilor de obiectivitate, profesionalism, cu păstrarea confidențialității numelui expertului. Audierile publice s-au desfășurat în format online și au fost transmise de către Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale.

Proiectele de inovare și transfer tehnologic finalizate au fost examinate în cadrul ședinței unei comisii mixte a AȘM și ANCD. Audierea publică în ședința comună a comisiei AȘM și ANCD a proiectelor de ITT a pus în evidență o serie de probleme care necesită a fi remediate în cel mai apropiat timp: calitatea slabă a proiectelor la depunere are drept consecință și rezultate de calitate redusă, obținute pe bani din bugetul de stat. La 12 februarie 2024, în ședința Comisiei mixte a AȘM și Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare formată prin Hotărârea Prezidiului din 29 ianuarie 2024, au fost audiate rapoartele privind executarea proiectelor de inovare și transfer tehnologic finanțate de la bugetul de stat desfășurate în anul 2023. Membrii Comisiei au examinat un proiect de transfer tehnologic, cinci proiecte de inovare, precum și un proiect de inovare care a fost apreciat în 2023 cu calificativul „nesatisfăcător” în ședința repetată a Comisiei de examinare a rapoartelor de inovare și transfer tehnologic finalizate în anul 2022. Procesul de monitorizare a proiectelor de inovare și transfer tehnologic prevede analiza trimestrială a efectului economic. Pentru anul 2024 s-a obținut cifra de 8,93 mln lei și s-a reușit recuperarea investițiilor statului din ultimii 5 ani în acest domeniu în sumă de 316,64 mln lei.

Rezumatele rapoartelor științifice și avizele consultative ale Secțiilor de Științe pot fi vizualizate pe pagina web a AȘM (<https://asm.md/audierile-publice>). Rapoartele proiectelor de cercetare de diferit tip pot fi vizualizate pe pagina web a ANCD, precum și pe paginile web ale organizațiilor din domeniile cercetării și inovării, în cadrul cărora au fost realizate. În baza rapoartelor științifice audiate, AȘM a elaborat Raportul asupra stării științei din Republica Moldova.

Pe parcursul anului 2024 ANCD a monitorizat implementarea a 106 proiecte de cercetare și inovare: 26 de proiecte pentru Stimularea excelenței în cercetare; 18 proiecte de postdoctorat; 7 proiecte Vouchere inovaționale; 4 proiecte de Inovare; 2 proiecte de Transfer Tehnologic; 29 proiecte pentru Tineri cercetători; 11 proiecte pe probleme de interes stringent cu genericul „Reziliența Republicii Moldova la situații de criză pentru anii 2024–2025”; 7 proiecte moldo-turce; 2 proiecte multilaterale. Monitorizarea s-a efectuat conform prevederilor HG 382/2019 cu privire la „Metodologia de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării” și „Instrucțiunii cu privire la procesul de finanțare și monitorizare a contractelor de finanțare privind realizarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării”.

În conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 382/2019, în anul 2024, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare a organizat și desfășurat mai multe concursuri de proiecte din domeniile cercetării și inovării: I) Proiecte de cercetare (Concursul proiectelor de Stimularea excelenței în cercetare; Concursul de proiecte pentru Tineri cercetători; Concursul de proiecte de Postdoctorat); II) Proiecte de inovare și transfer tehnologic (Concursul proiectelor de Vouchere inovaționale; Concursul de Proiecte de Inovare; Concursul proiectelor de Transfer Tehnologic); III) Proiecte pentru dezvoltarea capacităților de participare la programul Orizont Europa (Concursul de proiecte pentru dezvoltarea capacităților de participare la programul Orizont Europa); IV) Proiecte bilaterale (Concursul de proiecte moldo-germane ProMoMo 2025–2026; Concursul de proiecte complexe bilaterale moldo-române; Concursul de proiecte moldo-turce pentru anii 2025–2026; Concursul de proiecte moldo-poloneze INNOGLOBO; Concursul de proiecte moldo-georgiene).

În anul de referință, numărul total de brevete de invenție eliberate este de 101 (37 brevete de invenție și 67 de brevete de invenție de scurtă durată), comparativ cu 110 în 2023 și 130 obținute în 2022. Analizând activitatea de brevetare în Republica Moldova în ultimii 12 ani, observăm un număr aproape constant de brevete de invenție eliberate și constatăm, în același timp, o scădere continuă a numărului de brevete de scurtă durată, eliberate de AGEPI.

Având în vedere importanța audierilor publice ale rapoartelor privind implementarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării, AȘM propune: 1) eficientizarea organizării audierilor publice prin actualizarea *Instrucțiunii privind raportarea finală a implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării*, elaborate și aprobate de ANCD și AȘM, adaptarea acestora la noile cerințe regulamentare, inclusiv necesitatea unei evaluări la doi ani după desfășurarea proiectului de cercetare; 2) revizuirea noțiunii de *Program de Stat, program/subprogram* și revenirea la proiecte instituționale de cercetare fundamentală și aplicativă; 3) implicarea mai activă a Secțiilor de Științe ale AȘM și a reprezentanților diasporei științifice în activitatea panelurilor de expertizare a proiectelor depuse la ANCD.

Rezultate cuantificabile și vizibilitate la nivel național/internațional. Integrarea în spațiul european de cercetare

În 2024 au fost menținute, actualizate, dezvoltate noi funcționalități în 6 resurse informaționale elaborate de Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI) și indexate 31 366 de publicații (și a metadatelor aferente). La data 31.12.2024, IBN conținea de 2,47 ori mai multe publicații decât toate cele 12 repozitorii instituționale funcționale din Republica Moldova.

Pe durata ultimilor trei ani se înregistrează o tendință de diminuare a numărului publicațiilor științifice în resurse (reviste, culegeri) editate în țară. Comparativ cu anul 2022, în 2024 au fost editate cu 9% mai puține publicații în culegeri și cu 23% mai puține articole în reviste științifice. Numărul publicațiilor în culegeri s-a diminuat de la 11270 la 10270, iar al articolelor în reviste științifice s-a micșorat de la 3864 la 2976. Mai substanțial (cu 38%), de la 3062 la 1910, s-a diminuat numărul articolelor în reviste științifice acreditate în Republica Moldova. Dacă în 2022, în cazul articolelor științifice, ponderea publicațiilor în reviste neacreditate constituia doar 20%, în 2024 aceasta a sporit la 36%.

Pe durata a trei ani numărul revistelor acreditate s-a redus de la 56 de publicații periodice în 2022 la 42 – în 2023/2024. În 2024 a expirat mandatul Comisiei de evaluare, clasificare și monitorizare a revistelor științifice (în componența aprobată anterior prin Decizia Consiliului de conducere al ANACEC nr.12 din 15.03.2019), astfel s-a reușit organizarea ședinței comisiei. Componența reînnoită a Comisiei de evaluare, clasificare și monitorizare a revistelor științifice a fost aprobată prin Decizia Consiliului de conducere al ANACEC nr. 17 din 20.12.2024. În componența comisiei au fost incluși 4 reprezentanți ai AȘM (din partea secțiilor științifice ale AȘM), 3 reprezentanți ai Consiliului Rectorilor și 2 reprezentanți ai ANACEC. Au fost evaluate: tipul B+: Journal of Engineering Science, profilul științific *Științe inginerești și tehnologii*; tipul B: Journal of Research on Trade, Management and Economic Development/ Revista de Cercetări în Comerț, Management și Dezvoltare Economică, profilul științific *Științe economice*; Revista Națională de Drept, profilul științific *Științe juridice*; Philologia, profilul științific *Filologie*; Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, profilul științific *Științe juridice*; *Științe politice*. În Republica Moldova sunt 4 reviste cu factor de impact.

Majoritatea revistelor științifice clasificate au acces în două și mai multe baze de date internaționale, 35 de reviste științifice (83,3%) au fost preluate de baza de date DOAJ (Directory of Open Access Journals), 12 publicații periodice (28,6%), reviste de tip A, sunt reviste care au acces în bazele de date Web of Science și SCOPUS, iar alte 3 publicații științifice periodice (7,1%), reviste de tip B+, sunt reviste cu potențial de acces în baze de date internaționale cotate.

Numărul revistelor științifice acreditate s-a modificat pe durata anilor aplicării procedurii de clasificare a publicațiilor științifice periodice naționale – de la 68 reviste științifice clasificate în anul 2009 (anul demarării procedurii de referință), la 75 reviste științifice clasificate care activau în anul 2013 (anul în care a activat un număr maxim de reviste științifice acreditate), la 54 reviste științifice clasificate înregistrate în anul precedent, anul 2023. Numărul revistelor de tip A a crescut de la 2 reviste

în anul 2009 la 12 reviste în prezent, iar a revistelor de tip C s-a diminuat de la 50 în anul 2009, la 1-3 reviste înregistrate în ultimii ani.

Evaluarea și validarea manifestărilor științifice. Încă în anul 2022, ANACEC, în colaborare cu Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale a elaborat și pus în aplicare *Platforma on-line pentru înregistrarea, monitorizarea și raportarea evenimentelor științifice din Republica Moldova*. Platforma preia date privind toate tipurile de evenimente științifice organizate în țară: congrese, conferințe, simpozioane, colocvii, mese rotunde etc.

În anul 2024 a fost planificată organizarea a 342 de manifestări științifice – cu 32 de manifestări mai puțin în comparație cu anul 2023 și cu 34 manifestări mai puțin în raport cu anul 2022. Au fost organizate doar 220 de manifestări științifice – cu 85 manifestări mai puțin decât în 2023 și cu 99 manifestări mai puțin decât în 2022. Au fost raportate 144 manifestări științifice – cu 108 manifestări mai puțin decât în 2023 și cu 146 manifestări mai puțin decât în 2022. Se înregistrează o tendință de diminuare a numărului manifestărilor științifice planificate, organizate și raportate de organizațiile din domeniile cercetării și inovării. Asigurarea transferului informațiilor, cunoștințelor și tehnologiilor în cadrul organizațiilor a fost efectuată prin publicarea rezultatelor științifice în reviste științifice de specialitate, prezentarea rezultatelor la diverse conferințe internaționale și naționale și completarea repozitoriului cu lucrări ale cercetătorilor.

Integrarea în spațiul european/internațional de cercetare: În contextul deschiderii negocierilor la 15 decembrie 2023, integrarea în spațiul european/internațional de cercetare ocupă un loc fundamental în analiza situației din domeniile cercetării și inovării. Conform prevederilor Codului cu privire la știință și inovare (republicat), relațiile de colaborare cu alte țări în baza proiectelor bilaterale și multilaterale se află în responsabilitatea ANCD și, parțial, a MEC. Acțiunile cu referire la internaționalizarea științei rezultă din angajamentele Republicii Moldova ce derivă din Acordul de Asociere, stipulate expres în Planul național de implementare a Acordului de Asociere.

În 2024 au fost realizate o serie de acțiuni în contextul integrării în spațiul european de cercetare. Informații concrete și detaliate privind internaționalizarea științei, rezultatele cuantificabile, participările în proiecte, relațiile de colaborare în plan internațional se regăsesc în rapoartele perfectate de Secțiunile de Științe pe domenii și în compartimentul „Internaționalizarea științei” din Raportul asupra stării științei pentru anul 2024. MEC a asigurat dezvoltarea cooperării europene și internaționale în domeniile cercetării și inovării prin eforturi orientate spre integrarea domeniilor cercetării și inovării în Spațiul European al Cercetării; a realizat o serie de acțiuni în vederea consolidării relațiilor din domeniile cercetării și inovării cu Uniunea Europeană. MEC a transmis angajamentul Republicii Moldova de participare la implementarea celor 20 de acțiuni ale Agendei de politici privind Spațiul European de Cercetare pentru anii 2022–2024 prin completarea formularelor pentru fiecare acțiune selectată.

Cooperarea cu Uniunea Europeană s-a axat prioritar pe realizarea condiționalităților de aderare la UE. Dialogul privind progresele înregistrate pe domeniul educației, cercetării, tineret și sport a fost susținut la reuniunile Sub-comitetului (Clusterul nr. 4) în cadrul Acordului de Asociere – „Știință și tehnologii, societate informațională, politici în domeniul audio-vizualului, educație, instruire și tineret, cultură, sport și educație fizică”, dar și la întrunirile Comitetului de Asociere RM-UE. Cele mai importante obligațiuni ale MEC pe dimensiunea de integrare europeană au fost setate în Planul de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2024–2027, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 829/2023. În procesul de negocieri, MEC coordonează activitatea Grupului de lucru 25 (Știință și cercetare).

O serie de acțiuni în vederea internaționalizării științei au fost realizate de AȘM. Într-o rubrică separată se înscrie cea de-a doua ediție a Școlii de vară „Calea spre descoperiri științifice”, desfășurată în perioada 27-31 august 2024, precum și prima ediție, la 8 mai, a conferinței „Consolidarea spațiului

științific românesc în context european”, organizată de Academia de Științe a Moldovei și Academia Română.

Un șir de acțiuni de promovare a științei la nivel național/internațional, cum ar fi lecturi academice, prelegeri publice, simpozioane și conferințe internaționale au fost organizate de AȘM și de organizațiile din domeniile cercetării și inovării. Consemnăm planul de acțiuni comune pentru anul 2024, actualizat de AȘM și Academia Română; prelegerile publice de interes stringent susținute online sau în format fizic de reprezentanții comunității academice; vizitele savanților notorii în Republica Moldova; expozițiile de carte științifică, ale realizărilor valoroase ale cercetătorilor din ultimii ani; organizarea manifestărilor cultural-științifice, dedicate anumitor evenimente (Ziua Națională a Culturii; Unirea Basarabiei cu România; Ziua Internațională a Femeilor în Cercetare; Ziua Academiei de Științe; Ziua Limbii Române; Congresul Internațional al Eminescologilor, Zilele Europene ale Patrimoniului Cultural; Ziua Internațională a Științei pentru pace și dezvoltare; totalizarea anului științific etc.).

Ca urmare a examinării dinamicii publicațiilor științifice indexate în baza de date Web of Science pentru ultimele două decenii, observăm că pentru Republica Moldova în anul 2024, numărul de publicații ale cercetătorilor afiliați instituțiilor din Republica Moldova constituie 620 (625 în 2023). În SCOPUS au fost înregistrate 831 de publicații, comparativ cu 780 în anul 2023. Cca 66% din numărul total de publicații indexate în SCOPUS sunt articole științifice, urmate de lucrările la conferințe (19%), lucrări de sinteză (5%), capitole în monografii (6%). Ratingul SCIMAGO prezintă pentru Republica Moldova doar Academia de Științe a Moldovei la clasificarea instituțiilor guvernamentale din întreaga lume (locul 8907). La categoria Universități, Republica Moldova este reprezentată pentru al treilea an consecutiv de către USMF „N. Testemițanu” (locul 6402), USM (locul 9126), UTM (locul 9179).

În urma analizei dinamicii procesului de publicare a cercetătorilor din Republica Moldova în reviste internaționale, constatăm lipsa progresului în ultimii ani. Acest fapt ar putea fi explicat prin insuficiența investițiilor în domeniul Cercetare&Dezvoltare, lipsa investițiilor în modernizarea și crearea infrastructurii proprii de cercetare, care este indispensabilă, îndeosebi în timpul crizelor, la care se adaugă și reformele nechibzuite în domeniu.

Rezultatele cercetărilor obținute de comunitatea științifică au fost mediatizate în cadrul emisiunilor radio/TV, în mass-media electronică și cea tipărită, social media. Prin intermediul publicațiilor, participărilor la emisiuni radio și TV, prelegerilor și lecțiilor publice, societatea civilă a fost familiarizată cu oportunitățile de integrare în Uniunea Europeană, cu problemele din domeniul cercetării&inovării, cu războiul declanșat de Federația Rusă în Ucraina, precum și cu alte subiecte de stringentă actualitate.

Evenimentele organizate sunt înregistrate în Registrul ANACEC, pe platforma știu.md, cu raportarea anuală din partea entităților din domeniile cercetării și inovării. IDSI a elaborat platforma pentru înregistrarea, monitorizarea, evaluarea și clasificarea evenimentelor științifice, organizate în Republica Moldova. Manifestările științifice și de popularizare a științei au fost transmise online de IDSI, Privesc.eu.

Rezultatele cercetărilor au fost apreciate înalt la nivel național și internațional prin conferirea medaliilor de aur, argint și bronz, diplomelor în cadrul unor expoziții, concursuri și festivaluri; prin conferirea distincțiilor de stat și a celor academice, a Premiului Național în Știință și Premiului AȘM în domeniul științelor sociale, economice, umanistice și arte pentru anii 2022–2023. Pentru tinerii cercetători a fost organizat Concursul „Teza de excelență a anului”, au fost oferite Bursa de Excelență a Guvernului și Burse nominale, ANACEC a desfășurat Concursul național „Teza de excelență a anului 2023”, precum și alte evenimente. Diseminarea rezultatelor cercetării este realizată prin editarea revistelor științifice indexate în baze de date naționale și internaționale. Rezultatele cercetărilor sunt accesibile atât pentru societatea civilă, cât și pentru mediul de afaceri.

Constatăm că, comunitatea redusă numeric și numărul limitat de specialiști pe profiluri științifice limitează obiectivitatea evaluării. Contradicțiile existente în diferite acte, lipsa unei viziuni unitare și a luării în considerare a bunelor practici internaționale la elaborarea și aprobarea acestora, cerințele reduse stipulate pentru obținerea anumitor calificări agravează calitatea evaluării în cercetare.

AȘM recomandă pentru creșterea calitativă a evenimentelor și publicațiilor științifice din Republica Moldova promovarea obligatorie de către colegiile de redacție a formatului electronic al revistei, pentru a fi catalogată de către IBN; transmiterea către IBN a materialelor conferințelor/tezelor publicate; monitorizarea evenimentelor științifice înregistrate la ANACEC și prezentarea anuală la ANACEC a raportului științific de către organizațiile din domeniile cercetării și inovării; monitorizarea anuală de către ANACEC a revistelor, inclusiv după evaluarea publicației științifice.

În baza proiectelor și rapoartelor științifice, dezbaterilor din cadrul platformelor științifice de dialog și ale comisiilor de experți ale AȘM (<https://asm.md/platforme-stiintifice>; <https://asm.md/comisii-de-specialitate>), au fost formulate contribuțiile la soluționarea problemelor de importanță majoră, identificate în temeiul rapoartelor științifice audiate în anul 2024 și reflectate în Raportul asupra stării științei: „Sănătate” „Securitate ecologică. Starea mediului și schimbările climatice”, „Starea agriculturii și a științei agricole”, „Securitate alimentară”, „Cercetări și politici prioritare în domeniul economiei, în domeniul social și demografic”, „Patrimoniul cultural în context european”, „Educația în societate”. Specialiștii în domeniu au formulat cele mai importante probleme; au reflectat rezultatele relevante și au prezentat recomandări de perspectivă.

III) În procesul elaborării Raportului asupra stării științei pentru anul 2024 au fost identificate/reevaluate următoarele probleme majore:

Cu privire la reflectarea politicilor elaborate și modul lor de implementare:

➤ Lipsa în Republica Moldova a unei Strategii naționale de cercetare și inovare (Strategia de cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova până în 2020, adoptată prin HG 190/2014, a fost abrogată prin HG 381/2019), care ar conține un concept unic pentru toate documentele de politici și acte normative din domeniile cercetării și inovării;

➤ Necesitatea operării a mai multor modificări în *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova*. Prin aprobarea Legii nr. 266 din 6 septembrie 2023 pentru modificarea Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004 (republicat), nu au fost luate în considerare recomandările și propunerile comunității științifice, inclusiv ale Academiei de Științe a Moldovei;

➤ Necesitatea modificării Hotărârii Guvernului nr. 896 din 12.09.2018 „Regulamentul privind alegerea cercetătorilor științifici în calitate de membri ai Secțiilor de Științe ale Academiei de Științe a Moldovei”;

➤ La aprobarea Hotărârii de Guvern nr. 1049 din 21 decembrie 2023 cu privire la aprobarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024–2027 nu s-au luat în considerare recomandările și propunerile constructive ale comunității științifice, implicit ale Academiei de Științe a Moldovei - racordarea PNCI cu prevederile pct. 3 din Compartimentul 5.26 al Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” privind acordarea 1% din PIB pentru finanțarea cercetării!

➤ Lipsa, în anul 2024, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor din domeniile cercetării și inovării, care a rămas la nivel de intenție, urmând a fi aprobată încă în 2019;

➤ Absorbția instituțiilor de cercetare de către universități, urmare a aprobării și implementării HG nr. 485 din 13 iulie 2022, a dus la pierderea personalității juridice a institutelor și, ca rezultat, la reducerea considerabilă a șanselor de a promova proiecte europene și internaționale, deoarece prestigiul și încrederea dezvoltate de institutele specializate de-a lungul anilor este decisivă în condițiile unei concurențe acerbe;

➤ Aprobarea HG nr. 864 din 8 noiembrie 2023 cu privire la Metodologia de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării conține multiple încălcări ale legislației în vigoare, prezentând potențiale riscuri de încălcare a drepturilor omului, fapt care afectează grav legalitatea acestui act. În HG nr. 878/2024 din 23.12.2024 MEC-ul nu a renunțat la tratamentul discriminatoriu al celor care au atins vârsta de pensionare, în text fiind înserat *o nouă dispoziție normativă* (prerogativă asumată) a MEC-ului, care vizează „...*acordul prealabil* al Ministerului Educației și Cercetării pentru salarizarea personalului științific, în limitele bugetului și a statelor de personal aprobate” pentru salarizarea cercetătorilor cu “sume mai mari decât cele prevăzute la pct. 46...”.

➤ Astfel, MEC-ul sfidează principiul autonomiei universitare reglementat expres în art.79 din Codul educației, dar și comite un abuz.

➤ Concentrarea unor atribuții majore sub auspiciile Ministerului Educației și Cercetării (inclusiv trecerea ANCD în subordinea MEC) sesizează potențiale riscuri și contravine principiilor statului de drept;

➤ Concentrarea tuturor activităților de cercetare și inovare în cadrul a câtorva instituții face imposibilă asigurarea unei expertize obiective, păstrarea confidențialității experților pentru diferite concursuri și proiecte științifice, fapt ce duce la lipsa imparțialității și obiectivității;

➤ Se constată rolul modest atribuit activităților de cercetare și inovare în procesele de elaborare a documentelor de politici, precum și tendința de ocolire a rolului Academiei de Științe a Moldovei în calitatea sa de consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative.

Cu privire la potențialul științific și pregătirea cadrelor:

➤ Dispariția unor direcții de cercetare/școli științifice, lipsa de finanțare pentru anumite școli științifice și colective de cercetători, ca rezultat al implementării necorespunzătoare a HG 381/2019 și 382/2019, amplificate de Hotărârea Guvernului nr. 485 din 13.07.2022 cu privire la reorganizarea prin fuziune (absorbție) a unor instituții din domeniile educației, cercetării și inovării și HG 878/2024 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (îmbunătățirea condițiilor de remunerare și a procesului de obținere a titlurilor științifico-didactice pentru cercetători);

➤ Reducerea numărului doritorilor de a realiza studii de doctorat și postdoctorat din cauza curențelor în domeniul studiilor de doctorat/postdoctorat; diminuarea interesului cercetătorilor, implicit al tinerilor, pentru urmarea unei cariere în domeniul cercetării; vârsta destul de înaintată pentru studiile de doctorat;

➤ Decalajul dintre domeniile de interes științific în statele UE și Republica Moldova, exprimat prin dominarea specialităților din științe ale educației, drept, economie în cadrul doctoratului din Republica Moldova vs cele din științe ale vieții, exacte și tehnologii în țările Uniunii Europene. Propunerea MEC de a optimiza în curricula școlară sub denumirea „Științe” asemenea discipline precum chimia, fizica, biologia, va duce la dezinteresul total al tinerilor pentru domeniul științelor fundamentale.

Cu privire la finanțarea științei, convergența între cercetare și mediul de afaceri:

➤ Finanțarea infimă, în scădere, a domeniului de cercetare și inovare: 2024/2023 – 0,22% din PIB, mai puțin decât în anii precedenți: 2022 – 0,23% din PIB (similar cu anii 2020–2021; în 2019 – 0,24% din PIB);

➤ Utilizarea unei infrastructuri de cercetare, depășite moral și fizic, care nu corespunde exigențelor tehnologiilor moderne. (ex.: în propunerile de proiecte cu România se cere introducerea informației despre infrastructura de cercetare a laboratorului în baza de date <https://eertis.eu>). Lipsa în Republica Moldova a unui instrument dinamic, eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare.

- Eficiența scăzută a activităților de cercetare și inovare și implementarea sporadică a rezultatelor cercetării;
- Implicarea infimă a sectorului economiei reale în proiecte de cercetare și inovare, inclusiv prin finanțarea sau cofinanțarea acestora;

Cu privire la internaționalizarea științei și integrarea în spațiul european de cercetare

- Numărul mic de proiecte bilaterale și sistarea schimbului interacademic a redus substanțial posibilitățile de training european și internațional al tinerilor cercetători, ceea ce poate să influențeze negativ asupra participării țării noastre în programele europene și internaționale. Proiecte mici, cu 1-3 unități de cercetător, adesea sunt lipsite de eficiență și importanță, deoarece nu pun în valoare excelența și productivitatea cercetărilor, repetând în mare parte cercetările efectuate în cadrul subprogramelor din Programele instituționale;
- Vizibilitatea redusă a cercetării și inovării la nivelul societății, dar și a rezultatelor cercetărilor științifice naționale la nivel internațional;
- Participarea relativ modestă în cadrul proiectelor științifice și inițiativelor internaționale.

IV) ACADEMIA DE ȘTIINȚE VINE CU URMĂTOARELE RECOMANDĂRI DE PERSPECTIVĂ PENTRU DOMENIILE CERCETĂRII ȘI INOVĂRII:

- ✓ Adoptarea, prin Hotărâre de Guvern, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, în vederea clasificării lor după performanță, pentru asigurarea accesului diferențiat la surse de finanțare instituțională;
- ✓ Abordarea problemei privind atragerea și menținerea tinerilor în cercetare ca pe o problemă de sistem cu origini în învățământul preuniversitar și universitar. Elaborarea, la nivel de politici de stat, a unui program de susținere și promovare a tinerilor în cercetare cu stimularea orientării lor spre domeniile de interes sporit pentru țară;
- ✓ Finanțarea adecvată a științelor fundamentale, în special, în domeniul STEM, în vederea asigurării competitivității și internaționalizării științei autohtone;
- ✓ Susținerea cercetărilor interdisciplinare care generează noi cunoștințe prin integrarea celor produse în diferite domenii științifice pentru a-și aduce contribuția la progresul social și economic;
- ✓ Asigurarea cadrului legislativ viabil și coerent necesar desfășurării procesului de cercetare pentru a depăși infrastructura învechită, procesul anevoios de achiziții, birocratizarea excesivă etc.;
- ✓ Elaborarea și aprobarea unui Regulament unic privind studiile de doctorat/postdoctorat (cu posibilitatea de susținere a tezei de doctor habilitat fără a accede la proiecte de postdoctorat), care ar înlătura carențele depistate în perioada implementării, diminuarea reproducerii excesive a specialităților, de care economia națională și educația este suprasaturată, stimularea pregătirii specialiștilor în domeniile STEM, inclusiv prin finanțare diferențiată;
- ✓ Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 896 din 12.09.2018 „Regulamentul privind alegerea cercetătorilor științifici în calitate de membri ai Secțiilor de Științe ale Academiei de Științe a Moldovei”;
- ✓ Elaborarea unui concept de stimulare a interesului agenților economici și sociali în colaborarea cu sfera de cercetare și inovare pentru dezvoltarea businessului inovațional și a transferului de tehnologii din laboratoarele de cercetare către sfera de afaceri;
- ✓ Clusterizarea cercetărilor pe diferite domenii, inclusiv interdisciplinare, în scopul eficientizării eforturilor cercetătorilor, cu efecte sinergice pentru fortificarea și partajarea infrastructurii de cercetare și asigurarea unui impact palpabil asupra economiei și societății.

V) Luând în considerare cele menționate, Adunarea Generală a Academiei de Științe a Moldovei HOTĂRĂȘTE:

1) Se aprobă *Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024*, prezentat de acad. Ion Tighineanu, Președinte al AȘM.

2) A transmite *Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024*, elaborat de AȘM, Guvernului Republicii Moldova și Ministerului Educației și Cercetării.

3) Luând în considerare Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, situația creată în toate domeniile de cercetare și inovare, gradul și modalitatea de implementare a politicilor în domeniile cercetării și inovării, realizate în anul 2024, rezultatele obținute în cadrul proiectelor de cercetare, Academia de Științe a înaintat următoarele propuneri:

✓ Adoptarea, prin Hotărâre de Guvern, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, în vederea clasificării lor după performanță, pentru asigurarea accesului diferențiat la surse de finanțare instituțională;

✓ Abordarea problemei privind atragerea și menținerea tinerilor în cercetare ca pe o problemă de sistem cu origini în învățământul preuniversitar și universitar. Elaborarea, la nivel de politici de stat, a unui program de susținere și promovare a tinerilor în cercetare cu stimularea orientării lor spre domeniile de interes sporit pentru țară;

✓ Finanțarea adecvată a științelor fundamentale, în special, în domeniul STEM, în vederea asigurării competitivității și internaționalizării științei autohtone;

✓ Susținerea cercetărilor interdisciplinare care generează noi cunoștințe prin integrarea celor produse în diferite domenii științifice pentru a-și aduce contribuția la progresul social și economic;

✓ Asigurarea cadrului legislativ viabil și coerent necesar desfășurării procesului de cercetare pentru a depăși infrastructura învechită, procesul anevoios de achiziții, birocratizarea excesivă etc.;

✓ Elaborarea și aprobarea unui Regulament unic privind studiile de doctorat/postdoctorat (cu posibilitatea de susținere a tezei de doctor habilitat fără a accede la proiecte de postdoctorat), care ar înlătura carențele depistate în perioada implementării, diminuarea reproducerii excesive a specialităților, de care economia națională și educația este suprasaturată, stimularea pregătirii specialiștilor în domeniile STEM, inclusiv prin finanțare diferențiată;

✓ Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 896 din 12.09.2018 „Regulamentul privind alegerea cercetătorilor științifici în calitate de membri ai Secțiilor de Științe ale Academiei de Științe a Moldovei”;

✓ Elaborarea unui concept de stimulare a interesului agenților economici și sociali în colaborarea cu sfera de cercetare și inovare pentru dezvoltarea businessului inovațional și a transferului de tehnologii din laboratoarele de cercetare către sfera de afaceri;

✓ Clusterizarea cercetărilor pe diferite domenii, inclusiv interdisciplinare, în scopul eficientizării eforturilor cercetătorilor, cu efecte sinergice pentru fortificarea și partajarea infrastructurii de cercetare și asigurarea unui impact palpabil asupra economiei și societății.

Raportul asupra stării științei reflectă realizările obținute de comunitatea științifică din Republica Moldova și dinamica științei în anul 2024. În raport au fost reliefate problemele actuale din domeniile cercetării și inovării, și expuse unele propuneri și recomandări în vederea soluționării acestora.

La distanță de anul 2017 – începutul reformării profunde a domeniului de cercetare și inovare – a venit timpul de a evalua la nivel de țară, dar și la nivelul organizațiilor din domeniul cercetării și inovării, implicit al cercetătorilor științifici, rezultatele acesteia, consecințele pozitive și negative, pentru a identifica măsurile adecvate de perspectivă!

Recomandările propuse de Academia de Științe a Moldovei, ca urmare a examinării stării științei pentru anul 2024, vor contribui la asigurarea condițiilor necesare pentru dezvoltarea sustenabilă a științei din Republica Moldova, care a pășit pe calea de integrare în spațiul european.

**Președinte,
academician**

Ion TIGHINEANU

**Secretar științific general,
doctor habilitat**

Liliana CONDRATICOVA